

Az Ephemerides Vindobonenses (1776–1785)

Időszaki sajtónk története idegen nyelvű lapokkal kezdődik. Ezek az újságok — nyelvük ellenére — szervesen hozzátartoznak a magyar sajtó történetéhez: nemcsak megelőzik, de elő is készítik nemzeti nyelvű hírlap-irodalmunk megindulását. Ezért és még egyéb meggondolások alapján (a magyar szerkesztő, a magyar érdekű hírek és számos más magyar vonatkozás kapcsán) hírlapbibliográfiáinkban és sajtótörténeteinkben kezdettől fogva szerepeltek a magyar lapok között idegen nyelvű újságok is. Egy latin újság azonban — latin és német nyelvűek voltak első hírlapjaink — mégsem szerepelt régebbi sajtótudományi műveinkben, hanem csak az utóbbi időben kezdtek foglalkozni vele. A *Mercurius Hungaricus* és a *Nova Posoniensia*, II. RÁKÓCZI Ferenc és BÉL Mátyás lapjai után régebben az időrendben következő latin újságnak az 1790-ben Budán indult *Ephemerides Budenses*t tartották. Pedig éppen e budai lap volt az, amely *Nuncium* c. bevezetésében elődeivel foglalkozva, első ízben tett említést egy bécsi latin hírlapról, amelyről azonban csak annyit közölt, hogy KERESZTÚRY József szerkesztette és addig tartotta fenn, amíg II. JÓZSEF a német nyelvet be nem vezette hivatalos nyelvként. Ehhez még csak annyit fűzött hozzá a budai újság, hogy e lap, noha külföldön készült, mégsem lehet szó nélkül elmenni mellette, tekintettel arra, hogy szerkesztője magyar volt és mert országunkban „audissime legebantur.” E lap, melyre a budai újság híradása utalt, az 1776-ban Bécsben indult *Ephemerides Vindobonenses* volt. Címét nemcsak ez első róla szóló közlemény, de hosszú időn keresztül más munkák sem említik, vagy ha igen, akkor egyéb adatairól nem tudnak. Így pl. KERESZTY István *A magyar és magyarországi időszaki sajtó időrendi áttekintésében* egyáltalán nem említi. Nem szerepel FERENCZY Magyar hírlapirodalom történetében sem. DEZSÉNYI Béla *A magyar hírlapirodalom első százada* c. művének függelékében DE LUCA, WURZBACH és SZINNYEI életrajzi lexikonaira hivatkozva, említést tesz egy „ismeretlen című latin újság”-ról, amely 1776. július 1-én indult és amelynek szerkesztője KERESZTÚRY József volt. Majd ugyancsak DEZSÉNYI Béla a *Nova Posoniensia és az újságolvasók a 18. században* c. tanulmányában¹ arra a megállapításra jut, hogy KERESZTÚRY lapja nem lehet más, mint az *Ephemerides Vindobonenses*, mivel nem tartja valószínűnek, hogy Bécsben egy időben két latin nyelvű lapot adtak volna ki.² E feltételezést most már bizonyítani is tudjuk: az Egyetemi Könyvtárban ugyanis megvannak az újságnak az Országos Széchényi Könyvtárból hiányzó részei, így többek között az utolsó száma

¹ *Magyar Századok*. Bp. 1948. 157–158. 1.

² Az *Ephemerides Vindobonenses* nevét FINÁCZY is említi „*A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában*.” (Bp. 1899–1902. 359–360. 1.) c. munkájában.

is. Ebben — búcsúzóul — megnevezi magát a szerkesztő, aki valóban nem más, mint KERESZTÚRY József.

Ki volt KERESZTÚRY József és miért alapított 1776-ban latin nyelvű újságot? Életéről általában keveset tudunk. DEZSÉNYI Béla szerint — bár nem találjuk nevét a KOLLÁR Ádám és TERSZTYÁNSZKY Dániel köré csoportosuló aulikus-felvilágosult társaság tagjai között — munkásságának iránya mégis velük mutat rokonságot.³ Valóban életének kevés, ismert mozzanata, de főleg irodalmi működése azt bizonyítja, hogy KERESZTÚRY ahhoz a felvilágosodott eszmék iránt fogékony nemesi-értelmiségi réteghez tartozott, amely a felvilágosodott abszolutista HABSBURG-uralkodók által vélte megvalósíthatni terveit. — KERESZTÚRY a Zala megyei Stridón született 1739-ben. Tizenöt éves korában a jezsuita-rendbe lépett, majd Nagyszombatban a grammatikai osztály tanára lett. Azonban nemsokára, már 1764-ben, tehát jóval a rend feloszlása előtt, kilépett a Jézus-társaságból és Varasdon, majd Grácban folytatta tanulmányait. Előbb irodalommal foglalkozott, majd miután látta, hogy ezen a téren nincs sok reménye az érvényesülésre, áttért a jogra, és azt elvégezvén, a Dunántúlon folytatott ügyvédi gyakorlatot. Ebben az időben zajlottak le itt azok a parasztmozgalmak, melyeket az elkeseredett jobbágyok indítottak földesuraik ellen, a vállaikra nehezedő egyre nagyobb terhek miatt. A parasztság egyetlen szövetsége e harcokban a szegény vidéki értelmiség volt: falusi ügyvédek, tanítók, papok, jegyzők. Ezek beadványaikban továbbították a panaszokat, olykor el is túlozva azokat a nagyobb eredmény érdekében.⁴ KERESZTÚRY, aki ekkor a muraközi jobbágyok ügyvédje volt, szintén megtett mindent a parasztság érdekében, bár tárgyalóképes maradt a földesurak felé is, amint ezt BRUNSWICK Antal gróf megállapítja, akit MÁRIA TERÉZIA katonai karhatalommal, királyi biztosként küldött e mozgalmak lecsendesítésére.⁵ KERESZTÚRY személye tehát éppen megfelelhetett annak az udvari politikának, melynek értelmében MÁRIA TERÉZIA — a parasztmozgalmak hatására — megkísérelte a jobbágyság földesúri kizsákmányolását korlátok közé szorítani. KERESZTÚRY pedig tárgyalóképességét igyekezett a reformok megvalósítása és a nép szenvedéseinek enyhítése érdekében felhasználni.

Később Varasdon közjegyző lett, majd Bécsbe költözött, ahol udvari ágens volt hosszabb ideig. 1786-ban II. JÓZSEFTŐL nemességet és „szinerszeghi” előnevet kapott. 1794-ben halt meg.

Bécsi tartózkodása idejére esik irodalmi működése éppúgy, mint hírlap-alapítása. Eleinte alkalmi költeményeket írt JÓZSEF császár esküvője, a zágrábi püspök, majd MÁRIA TERÉZIA halála alkalmából, latin nyelven, a kor barokkos, dícsítő stílusában. (Az utóbbit a nagyváradi iskola növendékei magyar nyelvre is lefordították). A későbbiek során azonban hosszabb lélegzetű politikai és társadalmi röpiratokat, tanulmányokat írt, amelyekből megismerhetjük politikai nézeteit. Művei közül kiemelkedik az a kettő, amelyet II. JÓZSEF, illetve II. LIPÓR trónralépésekor adott közre. E két röpiratot magyarra is lefordították. Általuk a felvilágosodott abszolutista uralkodókat akarta

³ DEZSÉNYI: *I. m.* 158. l.

⁴ VÖRÖS Károly: *Az 1765—66-i dunántúli parasztmozgalom és az úrbérrendezés.* Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon. Ep. 1952. 342. l.

⁵ „Az úriszék összes ülrökei őt szívesen hallgatják és azt mondják, hogyha Fricz (nyilván az előbbi ügyvéd) lett volna a jektlygyck ügyvédje, az egész sziget tűzben és lázadásban lenne.” — LP 1769: 152. Id. Vörös: *I. m.* 365. l.

népszerűsíteni, de elsorolja bennük KERESZTÚRY azokat a követeléseket is, amelyek a felvilágosult-aulikus réteget jellemezték.

Az elsőben⁶ a szerző álom alakjában adja elő, mit várhat a nép új uralkodójától. E vízió során a földművelés, ipar és kereskedelem képviselői elmondják, hogy nem kívánnak egyebet, mint „kevés, de jó törvényt, szabadságot, ha nem egészen határ nélkül valót, legalább messze kiterjedőt, bizonyos bátorságot, hogy a mi igaz keresményünket senki tőlünk el nem veszi, az adónak sokkal jobb elintézését.” A mű végén egy jobbágy jelenik meg, aki azért sír, mert nemcsak a fejedelem jobbágya, „mert úgy boldogok volnánk”, hanem örökös jobbágya a fejedelem némely jobbágyainak. Erre égi szózat hallatszik: „József lesz a ti szabadítótok!” Szó van a műben a vallás és az erkölcs reformjáról, s a szólás- és sajtószabadságról. Ezeket a felvilágosodás legfőbb feltételeinek nevezi, melyeket életbe kell léptetni, mert „egy oly népben, melynek nem szabad igazán kimondani, amit gondol, csakhamar szokássá válik, hogy ne is gondolkozzék.”

Csaknem egy évtizeddel később, 1790-ben II. LIPÓT uralkodásának népszerűsítése céljából hasonló műfajú röpiratot írt.⁷ Ebben az utópisztikus látomásban azokat az állapotokat festi, amelyek — szerinte — II. LIPÓT 20 évi uralkodása után lesznek majd. Jóformán nem lehet ráismerni az országra. A felekezetek között türelem uralkodik. A bírák hiába húzzák fizetésüket, nincs ki perlekedjék. „Akárhová mégy — mondja a két évtized múlva visszatérő ELEUTERINEK „egy magyar prófétának” a kalauza — már se akasztófát, se tömlőcöt, se kalodát, se láncokat, se bilincseket nem látol.” Különösen utópisztikus képet fest a jobbágy és a földesúr közötti viszonyról: „Mindnyájan, akik magyarok vagyunk, már most a mi jobbágyainkat úgy nézzük, mint házunknak egy részét, és őket, mint a fiainkat szeretjük. Viszont ők is nem rettegnek tőlünk, hanem szeretnek minket, mint atyjokat.” Gazdasági téren is nagy fejlődés lesz: fellendül a mezőgazdaság, a közlekedés és a kereskedelem is.

Az említett politikai és társadalmi kérdések mellett mindkét műben felvet nevelési problémákat is. MÁRIA TERÉZIA és II. JÓZSEF idejében kezdte a köznemesség gyermekeit rendszeresen iskoláztatni. MÁRIA TERÉZIA nevelésügyi reformjának egyik leglényegesebb vonása, hogy első ízben állapítja meg nálunk az egyház korábbi monopóliumával szemben az állam érdekelttségét kulturális téren. A nevelést MÁRIA TERÉZIA és II. JÓZSEF annak a célnak a szolgálatába állította, hogy az az összpontosított hatalom számára használható hivatalnokokat, alattvalókat formáljon. E cél érdekében az addigi formális oktatás helyett tárgyi tudásra és hasznos állampolgári ismeretek elsajátítására törekedtek.

KERESZTÚRY is e felvilágosult abszolutizmus eszméinek megfelelően érinti a nevelési kérdéseket. Bírálja a jezsuita nevelési rendszert, melyet jól ismerhetett, hiszen Nagyszombatban maga is tanított. A II. JÓZSEF uralkodása elején írt műben szó van egy öreg emberről, aki „igaz magyarul”

⁶ *Álom II. Józsefről*. Buda, 1781.; Kolozsvár, 1782. A német eredeti címe: *Ein Traum*. Wien, 1781. Névtelenül jelent meg. WURZBACH nem említi KERESZTÚRY művei között, de SZINNYEI igen. BALLAGI Géza (*A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig*. Bp. 1888. 239. l.) szerint is KERESZTÚRY műve.

⁷ *Második Leopold magyar király, Eleuterinek, egy magyar prófétának látása szerént*. Pozsony, 1790. — Az eredeti címe: *Leopoldus II. in campo Rákos. Visio Eleutherii Pannonii*. 1790.

szól a felvilágosodásról, és követeli „a beszédben és írásban való szabadság határainak megtágítását, ha ugyan még kell határinak lenni.” Helyesli ezt az ifjúság, amely vádolja eddigi nevelési rendszerét, amelynek keretében értelmetlen ideákkal foglalkoztatták őket. A fiatalok azt kérik, hogy nevelőik ne csak az elme, hanem a szív képzésére is fordítsanak gondot. Főleg a leánynevelés terén van sok panaszra ok. Legrosszabb a klastromban való nevelés, ki kell ezért venni a lányokat az apácák keze alól, és nem divatbábokat, hanem jó háziasszonyokat kell belőlük nevelni. Másik idézett munkájában KERESZTÚRY szintén az egyházi nevelés háttérbeszoritásáról ír, amikor örömmel állapítja meg, hogy az oktatást megosztották a tanító és a pap között, s az utóbbinak csak a vallásoktatás a feladata. Hasonló módon annak is örül, hogy a szerzetesek már nem „éjszakai mormolásban töltik idejüket, hanem a népnek tanítói és a kisdedeknek igazgatói.” Mindebből az tűnik ki, hogy KERESZTÚRYT foglalkoztatták nevelésügyi kérdések és azokról a bécsi udvari felvilágosodás szerint gondolkodott. Már ez is megerősíti azt a föltevést, amely összefüggést látott a *Ratio Educationis*ba felvett újságot olvasó-kollégium megindítása és KERESZTÚRY lapjának, az *Ephemerides Vindobonenses*nek megjelenése között.⁸ De nézzük meg magát az újságot.

Az *Ephemerides Vindobonenses* 1776. július 5-én, tehát a *Ratio Educationis* megjelenése előtti évben indult 8 r nagyságú, kettős nyomdai hasábozású lapokon. Címlapján, fejlécében a császári kétfejű sas látható egy címerrel és két mitológiai alakkal. Eleinte hetenkint egyszer, később kétszer jelent meg. Időnkint, ha a lap terjedelme kevésnek bizonyult, toldalékot, *Appendixet* csatoltak hozzá. A bécsi KURZBECK-nyomdában nyomták szép tipográfiai kiállításban. Szerkesztője, mint láttuk, a lapon nem nevezte meg magát, csak akkor, amikor bejelentette az újság megszűnését.⁹

Az első szám előtt kiadott előfizetési felhívásban a szerkesztő vázolja megindítandó újságának programját és létrejöttének szükségességét. Mindenekelőtt a művelt nemzetek példájára hivatkozik, ahol már csaknem mindenütt van hírlap. Ugyanezt olvashatjuk PILLER Celestin kőszegi piarista igazgató 1776-ban írt kéziratában, melyben ÜRMÉNYI megbízása alapján a *Ratio Educationis*ba felveendő „studium novorum” módszertanát szerkesztette meg. Ő is azt írja, hogy nincs senki a művelt nemzeteknél, aki szorgalmasan és rendszeresen ne olvasna újságot.¹⁰ A továbbiak során azt ígéri KERESZTÚRY, hogy a legnagyobb hűséggel szándékozik a hírlapban beszámolni arról, ami a világban történik, de csak azokról az eseményekről, amelyeknek közlése kulturális vagy gazdasági szempontból valamiféle haszonnal jár. PILLER tervezetének is alapelve, hogy az újságot olvasó-studiumnak hasznosnak és érdekesnek kell lennie. Végül arról ír KERESZTÚRY, hogy az irodalommal foglalkozó ifjúság számára milyen hasznos olvasmány az *Ephemerides Vindobonenses*. Máshol pedig azt olvassuk, hogy a lap nem a köznép, hanem a műveltek számára készült.¹¹ PILLER is leszorítja a „collegium novorum publicorum”-ban résztvevő diákok körét: egyrészt úgy, hogy csak azok számára írja elő, akik irodalmi tanulmányokat szándékoznak folytatni, másrészt pedig elvként állítja fel, hogy csak nemes származású vagy pedig egészen kiváló tanulók

⁸ DEZSÉNYI: I. m. 158. l.

⁹ E. V. 1785. 619. l.

¹⁰ Orsz. Széchényi Könyvtár. Fol. lat. 2997. 79, 90. fol.

¹¹ E. V. 1777. 166. l.

vehetnek részt az újságot olvasó órákon.¹² Ezek az egyezések arra vallanak, hogy KERESZTÚRY ismerte PILLER tervezetét az újságot olvasásnak a *Ratio Educationis*ba való beillesztéséről. De az újság híryanaga se tanúskodik másról.

A lap — programja szerint — a kor eseményeiről akart beszámolni, amelyek szerkesztőjének felfogása alapján, még nagyobb érdeklődésre tarthatnak számot, mint az elmúlt idők történései, hisz azokban magunk is benne élünk. Mint láttuk, KERESZTÚRY nem szándékozott mindenfélét, válogatás nélkül közölni, csak azt, ami haszonnal jár az olvasók számára. Megnyugtatta az aggodalmaskodókat, hogy azért így is lesz elég híryanaga, mert a politikai hírek mellett beszámol irodalmi, tudományos, művészeti és gazdasági eseményekről is. Az újságot elsősorban magyar, horvát, szlavon, dalmát, erdélyi és lengyel olvasóknak készíti, akik számára a latin második anyanyelv. Ezért elsősorban ezekre az országokra terjed ki a hírlap érdeklődési köre, és főleg ezeket a népeket érintő rendeletekről és az ezekben az országokban lejátszódó egyházi és világi eseményekről, kinevezésekről, találmányokról számol be. Éppen ebben különbözik a többi latin újságtól. Azért nem hagyja figyelmen kívül a többi népet sem, különösen nem a németeket, akiket a Római Birodalom örököseinek nevez. Az előfizetési felhívás végül felkéri az említett országok művelt férfiai, hogy segítsék a vállalkozást, és hazájuk közlésre méltó eseményeiről tudósítsák a hírlap szerkesztőjét. Ha az előfizetők száma a kétszázat eléri, a szerkesztő ígérete szerint július 5-én megindul az újság.

Úgy látszik kellő megértésre találtak e sorok, mert az újság első száma valóban megjelent 1776. július 5-én. A híreket országok, azon belül olykor városok szerint is csoportosítva hozta. Első helyen mindig a „Germaniá”-ból, s ha volt, a Bécsből származó hírek állottak. Ezután következtek a magyarországi, olaszországi, franciaországi, angliai, lengyelországi, törökországi, oroszországi, dániai, svédországi hírek. E közlemények valóban sokrétűek voltak, hisz egész Európára, sőt néha Ázsiára, Afrikára és Amerikára is kiterjedtek. (Az 1780. aug. 22-i számban pl. Irkutskból közölt hírt a Kína és Oroszország között folyó kereskedelemről.) Hangjuk a referáló hírszolgálaté: a hírek megjegyzés nélküli, többnyire más újságokból kivonatolt közlemények voltak. Hosszabb tudósításokat folytatásckban közöltek, több számon keresztül. A külföldi hírek közül csupán csak azok élénkebbek, amelyek bécsi eseményekről számoltak be. Ez érthető is, hiszen ezeket saját élményei alapján írhatta a szerkesztő. Rendszerint színes tudósításokban számol be a bécsi újévi és húsvéti ünnepekről és egyéb látványosságokról. Hírt ad a lap MÁRIA TERÉZIA schönbrunni látogatásáról, németországi és franciaországi utazásáról is. Folytatásos cikksorozatban számol be az út részleteiről, a császárnő fogadtatásáról és ünnepléséről. MÁRIA TERÉZIA halála alkalmából az egész számot az ő emlékének szenteli. — A külföldi hírek közül különösen a magyar vonatkozásúakat kíséri figyelemmel. Így pl. rendszeresen tudósít a magyar huszárok sziléziai csatáiról. Időnkint közli az elesettek és a sebesültek névsorát is. 1778. szept. 12-én az *Appendix*ben hozza a császári sereg hadijelentését, amely elismeréssel szól a magyar huszárok vitézségéről.

A magyarországi közlemények hangján érzik, hogy azok álltak a szerkesztőhöz legközelebb. Levelezők tudósításai nyomán beszámol különböző

¹² MÁTÉ Károly: *Sajtó és nevelés*. Bp. 1947. 6. 1. és DEZSÉNYI: *I. m.* 157. 1.

vidékek nevezetesebb eseményeiről: tűzvészekről, árvizekről, földrengésekről, rablókról, időjárásról és a termésről. A magyarországi események közlése során néha fel is hagy az egyszerű referáló modorral és megjegyzéseket is tesz, főleg akkor, ha valamilyen hasznos példa követésére buzdíthat. A szatmári mocsarak lecsapolásáról szóló közlemények végén, kiemelt szedéssel annak a reményének ad kifejezést, hogy e példát mások is követik, és nem engedik, hogy hazájukat továbbra is hatalmas mocsarak lepjék el.¹³ Gazdasági kérdésekről rendszeresen hírt adott *Oeconomica* című rovatában, mert — miképp a szerkesztő ezt még a lap indulása előtt írta — ez jár a legtöbb haszonnal az olvasók számára. Megemlékezik TESSEDIK Sámuel szarvasi gazdasági iskolájáról és az iskola munkájáról. Majd a következő számok egyikében ezt olvashatjuk: „Szóltunk a múltkor arról, hogy Tessedik Sámuel Szarvason gazdasági iskolát létesített. Ez az intézmény annál is inkább méltó a dicséretre, mert ez Magyarországon újdonság, és mert egyéni vállalkozásból jött létre. Bizony igen hasznos lenne, ha legalább Magyarország négy táján létesítenének ilyenféle iskolákat. Ilyenről beszél a híres Joan. Augustus Block könyvében, melyet a mezőgazdaságról írt.” Majd ismerteti e könyv fő szempontjait a gazdasági iskoláról. TESSEDIK könyvét (*Der Landmann in Ungarn*) is részletesen ismerteti és azt írja, hogy ha van könyv, mely méltó arra, hogy minden magyar gazda állandóan forgassa, TESSEDIK e műve ilyen. FESTETICS Pál halála alkalmából érdemei között azt is megemlíti, hogy a Balatonon hollandiai mintájú hajókat építtetett, melyekkel biztonságosan, veszedelem nélkül lehet hajózni.¹⁴ Gyakran találkozunk a gazdasági rovatban máshol, legtöbbször külföldön jól bevált mezőgazdasági eljárásokkal. Ezeket a szerkesztő részben külföldi újságokból, részben pedig a hozzá eljuttatott levelekből, leírásokból merítette. Részletesen beszámol pl. arról, hogy egy Paulus JUREN nevezetű gazda milyen új módszereket alkalmazott a selyemhernyó tenyésztésében. Máskor arról olvashatunk, hogy Sziléziában a szarvasmarhák tömegesen kezdtek vérhasban megbetegedni. A rebarbarával való gyógykezelés azonban segített, ez bizonyult az egyetlen orvosságnak. Csak egy gazda nem alkalmazta, de meg is bűnhődött érte: négy tehenét veszítette el. — Szászországból azt lehet megtanulni, hogy miként kell védekezni a magtárak élősdiei ellen; majd ismét Sziléziából azt, hogy a trágyát hogyan lehet hosszabb időre konzerválni. De Magyarországról is közöl a lap jó tanácsokat. Varasdon Joannes FRIEDRICH pl. kertjében eperfákat ültetett és azokat felajánlotta közhasználatra. Hozzácsatlakozott Jacobus FRICZ (akinek a nevével már találkoztunk: ő volt az, akiről BRUNSWICK azt írta, ha ő lett volna KERESZTÚRY helyett a jobbágyok ügyvédje, az „egész sziget tűzben és lázadásban lenne.”), aki akkor szenátor volt, és a közlemény szerint sokat serénykedett az eperfák termesztésében. Rövid idő alatt Horvátországban 500 000 eperfa nőtt fel a selyemhernyók táplálására. — Az újság más alkalommal Pest megyéről ír elismerően, mert az gondot fordít az utak építésére. Példaképpül állítja azokat is, akik kiveszik részüket a szegények megsegítéséből, hiszen azok száma annyira megsaporodott, hogy MÁRIA TERÉZIA 1775-ben szegényházak építését rendelte el. Örömmel értesül a szerkesztő arról, hogy Váradon elkészült a szegények háza, melyet SALAMON váradi kanonok

¹³ E. V. 1779. 397. l.

¹⁴ E. V. 1782. 603, 622. l. — 1785. 28. l.

¹⁵ E. V. 1782. 181. l.

építtetett. De mások is követik e példát. Így pl. „Berke Péter zalai plébános minden vagyonát a szegényházak építésére áldozta.” — Hozzáteszi: „Bár csak a többi plébánia is követné!” — E hírekkel kapcsolatos annak a levélnek a közlése, melyben egy francia püspök papjait a szegény földművesek megsegítésére buzdítja. KERESZTÚRY kiemelt szedéssel hozza a levélnek azt a részét, amelyben a püspök arról szól, hogy részükről, akik nem vetnek és nem szántanak, mégis bővelkednek a föld terményeiben, azckrak a szegény embereknek az adóját elfogadni, akik saját murkájuk gyümölcsét velük megosztják, nemcsak igazságtalanság, hanem rablás, nemcsak hálátlanság, hanem emberölés.¹⁶ E kemény szavak és általában a szegénységről szóló közlemények nem véletlenül kerültek az újságba. Láttuk, hogy KERESZTÚRY a Dunántúlon a jobbágyok ügyvédjeként élt, és mint ilyen megismerhette a parasztság nyomorát, kizsákmányoltságát. Azt is láttuk itteni működéséből és későbbi írásaiból, hogy egyházeni akart a parasztság súlyos helyzetén, legalábbis az uralkodók akkori jobbágypolitikájának a határain belül. E közleményekkel is az volt a célja, hogy a nemességet emberségesebb belátásra bírja.

KERESZTÚRY érdeklődése önálló műveiben gazdasági és politikai kérdések mellett kiterjedt a nevelésügyre is. Hírlapjából szintén kitűnik ez. A magyarországi hírek jó része foglalkozik a nevelésügyi reformmal és az iskolaügy átszervezésével. A *Ratio Educationis* megjelenése alkalmából részletesen, több számon keresztül ismerteti a rendelkezést, a magyar iskolaügy átszervezését és új felépítését. Azt írja, hogy az iskolareformnál sok nehézséggel járt az a körülmény, hogy hazánkban sok különböző nemzetiség és vallás van. Egyik legfőbb érdemét abban látja az új rendszernek, hogy az mindegyik nemzetnek és vallásnak egyaránt jól megfelel. Tudjuk, hogy az akkor létesült nemzeti iskolát, bár katolikus jellegét meghagyták, már úgy szervezték, hogy a protestánsok jogait is tiszteletben tartották, ellentétben a közelmúlttal. KERESZTÚRYnak vallási téren való felvilágosult gondolkodását láttuk már könyveiből vett idézetekből is. A *Ratio Educationis* megjelenése után is rendszeresen beszámolt iskolákat érintő hírekről, személyi kinevezésekről, áthelyezésekről. Hírt adott az egyetemnek Budára való költözéséről és új iskolatípusoknak, az ún. nemzeti iskoláknak a megnyitásáról. Tudósításokat olvashatunk az ezekben az iskolákban tartott vizsgákról is. Trencsénből pl. így számolnak be egy nyilvános vizsgáról: „E város főgimnáziumában tanuló diákok az új rendszernek megfelelő nyilvános vizsgán vettek részt, és a kérdésekre adott feleleteikkel nagy elismerést keltettek. Különösen azt csodálták a résztvevők, hogy csekély idő alatt a magyar és a német nyelvben oly előrehaladást tettek, hogy már mindkettőn tudnak beszélni. Leginkább annak örültek a szülők, hogy gyermekeiket már nem kell elküldeni máshova a hazai nyelv megtanulása végett.¹⁷ A selmeci főgimnáziumról azt olvassuk, hogy ott a piaristák tanítják az ifjúságot és az irodalmi studiumok nagyon virágoznak. A retorikát tanulók márciusban nyilvános vizsgán vettek részt etikából, egyháztörténetből, klasszikus szerzők interpretációjából és aritmetikából. Nagy gondot fordítanak arra is, hogy a diákok szépen írni is megtanuljanak. De hogy még a XVIII. században vagyunk, azt olyanfajta hírek mutatják, amelyek egy-egy grófnő tanulmányairól számolnak be: „Budáról érkező levél említi, hogy vázsonkői Zichy Erzsébet grófnő, aki 16 éves, a múlt

¹⁶ E. V. 1777. 22—23. l.

¹⁷ E. V. 1779. 231. l.

évben kezdett görögül tanulni, és már oly nagy előrehaladást tett, hogy nem csak a klasszikus görög auctorokat fordítja könnyen, hanem görögül ír leveleket is.”

Az *Ephemerides Vindobonenses* programja szerint nemcsak politikai és gazdasági híreket, hanem irodalmi és tudományos vonatkozású közleményeket is szándékozott hozni. Valóban volt az újságnak egy rovata *Res literariae* címmel. Ebben túlnyomórészt a megjelent könyvekről olvashatunk rövid ismertetéseket. A könyvismertetés általában csak a mű tartalmának rövid összefoglalásából állott. Néha egyszerűen csak az előszót vagy a nyomdász által kiadott tájékoztatót közölték. Amikor mégis megkísérelték a kritikát is — noha csak enyhe formában —, azonnal tiltakozott náluk a mű szerzője, kritikai megjegyzéseiket félreértve és eltorzítva. Ez eset kapcsán kijelenti a szerkesztő: „Mi, akik az *Ephemeridest* írjuk, nem szándékozunk a közrebocsájtott könyvekről véleményt mondani. Akik így gondolkoznak, emlékezzenek arra, hogy mi nem a köznépnak szóló, hanem részben politikai, részben tudós újságot kezdünk írni. Programunkban így szóltunk erről: Szándékunk van irodalmi dolgokat, a művészetek és a tudományok új eredményeit — főleg a gazdasági jellegűeket, amelyekből a legtöbb haszon szokott származni —, és azokat, amelyek a tehetség kifejelesztésére és az embereknek emberségre való nevelésére alkalmas, akár prózában, akár versben íródtak azok, szemmel tartani. Ezért az irodalmi újságok, miként a *Journal Encyclopedique*,^{17a} a politikai híreket irodalmiakkal keverik. És ez az oka vállalkozásunk latin nyelvűségének: mert nem a köznép, hanem csak a műveltek értenek latinul.”¹⁸ Ezután még inkább tartózkodott a lap a bírálattól, legtöbbször megelégedett a mű rövid ismertetésével.

Bár KERESZTÚRYra, mint már láttuk, sok szempontból hatott a felvilágosodás gondolkodása, a felvilágosodás filozófusait mégis „veszedelmes írók”-nak nevezi. PERCZEL Imre kegyesrendi szerzetes HOBBS-szal vitázó művével kapcsolatban ezt írja: „Hobbes, aki Spinoza, Helvetius, Voltaire, Rousseau és más ilyenféle veszedelmes írók előtt mintegy fátylát tartott, már sokak által megcáfoltatott, de csak úgy, hogy a fő alapelvei, melyekre végül minden visszavezethető, vagy elhanyagoltattak, vagy csak néhány szóval érintettek. Ezeket e szerző határozott érvekkel cáfolja meg e hasznos és a mai idők szabadosságához nagyon illő munkával.”¹⁹

Eredeti műveket is közöl az újság, de ezek még kivétel nélkül a „régii” irodalom megnyilatkozásai: latin nyelvű, dicsőítő ódák és szónoklatok, melyek még semmit se tudnak akkoriban már ébredező nemzeti irodalmunkról. Pedig — egy közleményből kiderül — KERESZTÚRY ismerte BESSENYEIT, nemzeti irodalmunk újjászületésének nagy úttörőjét. Az 1779. aug. 20-i számban ugyanis beszámol arról, hogy BESSENYEI György, aki Bécsben kiadott több magyar, részben idegenből fordított, részben eredeti művével hazájában nagy hírnévre tett szert, katolizált.²⁰ Hogy mégsem olvashatunk többször se róla, se tőle semmit, és hogy a többi nemzeti nyelven alkotó

^{17a} Pierre ROUSSEAU kiadványa, amely 1756—1759 Liegè-ben, 1760—1773 pedig Bouillonban jelent meg.

¹⁸ *E. V.* 1777. 165—166. l.

¹⁹ *E. V.* 1777. 358. l.

²⁰ *E. V.* 1799. 401—402. l. Id. WALDAFFEL József: *Bessenyei György áttérése.* Irod. tört. Közl. 1929. 227. l.

íronkról szintén hallgat az újság, annak okát csak abban kereshetjük, hogy KERESZTÚRY még nem ismerte fel a nemzeti nyelv és általában a nemzeti irányú törekvések nagy jelentőségét éppúgy, mint ahogy a felvilágosult aulikus társaság többi tagja se tette ezt, akik a reformokat a HABSBURG-uralkodóktól várták.

KERESZTÚRYnak e társasággal való kapcsolatát pontosan még nem ismerjük. Írásai alapján azonban határozott eszmei rokonságot árul el velük. Összefüggés lehet, bár még kiderítetlen, a TERSZTYÁNSZKY-féle bécsi *Anzeiger* megszűnése és az *Ephemerides Vindobonenses* indulása között. (Az előbbi 1776 júniusában szűnt meg, KERESZTÚRY lapja pedig 1776. július elején indult.) Ismeretes, hogy TERSZTYÁNSZKY lapja mögött KOLLÁR Ádám és társasága állt. E társaság nem volt formálisan megszervezve, tagjait csak a folyóiratban — rendszerint névtelenül — megjelenő cikkek fűzték össze. Céljuk a közjót szolgáló honismertetés volt, amibe beleért Magyarországi földrajzi és gazdasági viszonyainak, természetrajzának, néprajzának és történetének kutatása.²¹ Tehát — nagy vonalakban — a BÉL Mátyás-féle hagyomány folytatása. KOLLÁR Ádám és KERESZTÚRY József: mindketten exjezsuiták voltak. Vallási kérdésekben mindketten elszakadtak a jezsuita iskolától: az egyházat az államnak alárendelt intézménynek tartják. Felvilágosulttan gondolkoznak társadalmi kérdésekről is, mentesek a rendi előítéletektől, de a nemzeti kultúra és a politikai függetlenség kérdései iránt közömbösek. Hogy ezek az eszmei hasonlóságok mennyire mutatkoztak meg a gyakorlatban, vagyis hogy milyen kapcsolatban voltak egymással: nem tudjuk. Az *Ephemerides Vindobonenses*-ben egy alkalommal találkozunk KOLLÁR nevével, akkor, midőn arról adnak hírt, hogy „Ófelsége Kollár Ádámnak az állam iránti érdemei elismeréséért egy nyaralót adományozott Sopron megyében.” Az *Appendix*ként hozzátartolt *Pressburger Zeitung* február 15-i száma KOLLÁR latin versét közli és egy rövid megemlékezést KOLLÁR-ról. Tudjuk, hogy KOLLÁR ekkor a bécsi udvari könyvtár igazgatója volt. Így minden okunk megvan feltételezni azt, hogy KERESZTÚRY, aki Bécsben szerkesztette lapját, személyesen is kapcsolatban volt KOLLÁRRal. A TESSEDIK Sámuelről szóló cikkek és intézményeinek méltatása szintén arra mutatnak, hogy KERESZTÚRY elsősorban azokkal rokonszenvezett, akok a felvilágosult javaslatok megvalósítását az uralkodótól várták.

A politikai és tudományos közleményeken kívül találunk a lapban kisebb híreket találmányokról, felfedezésekről is. *Inventa* cím alatt pl. egy alkalommal arról értesülünk, hogy D. PREUSSEN diaconus, aki Karlsruheban lakik, nyilvánosságra hozta azt a találmányát, amely által a térképeket is ki lehet nyomtatni a könyvekhez hasonlóan. Máskor *Medica* címmel orvosi híreket közölnek. Egy angol orvos véleményét adják hírül amely szerint az arabiai bab(kávé)-ból készült ital gyógyítja az asztmát. Időnként találkozunk hirdetésekkel is az újságban. Az egyikben egy olasz orvos fogfájás elleni szert ajánl, a másikban pedig a bécsi állatviadalhoz keresnek állatokat. Érdekes az a hirdetés is, amelyikben egy eltűnt örökös után nyomoznak: „A márc. 19-én Zágrábban elhunyt Stiller József Antal nevű fiának, aki már évek óta távol van, a jelenlétére szüksége lenne hozzátartozójának, hogy atyai örökségét

²¹ KOLLÁRRA és TERSZTYÁNSZKYRA nézve l.: FINÁCZY: *I. m.* 268. l., CSÓKA J. Lajo⁸ *Mária Terézia iskolareformja és Kollár Ádám.* Pannonhalma, 1936. 18—19, 94—101 133, 140, 170. l. és DEZSÉNYI: *I. m.* 155—158. l.

átadhasza neki. Ezért aki az említett Stiller Antalt ismeri, vagy tudja, hol tartózkodik, kéretik, küldje el őt a zágrábi magisztrátushoz.”

Az újság nyelve is KERESZTÚRY politikai felfogásával függ össze. Miért írt latinul? Az előbb láttuk, hogy részben azért, mert az újságot a műveltek és nem a köznép számára készítette. Másik okáról az előfizetési felhívásban szólt. Amikor arról ír, hogy Bécsben kiadnak németül is és franciául is újságot, felteszi a kérdést, hogy vajon latinul miért nem? Ezen annál inkább csodálkozik, mert a Birodalom sok országot foglal magában, ahol az anyanyelven kívül leginkább latinul beszélnek. Ki ne tudna Magyarországon, Horvátországban, Szlavóniában, Dalmáciában, Erdélyben és Lengyelországban latinul? Ezekben az országokban a fő- és közrendűek latinul beszélnek, úgyhogy az a nyelv, amely a római birodalommal meghalt, itt tovább él. Újságának latinnyelvűségét tehát KERESZTÚRY részben azzal indokolja, hogy a műveltek számára írja a lapot, részben pedig azzal, hogy a latin, a HABSBURG-birodalom sok országa tanult rétegeinek nemzetközi nyelve, így nemcsak magyarokat, hanem más népeket is beszervezhet olvasótáborába. Mint láttuk, elsősorban mégis magyar olvasókra számított, és azok igényeit igyekezett kielégíteni.

Kik voltak ezek az olvasók? Nyugodtan állíthatjuk, hogy elsősorban az iskolai tanulóifjúság. Őket nevezi meg egyedül határozottan, mint olyan olvasóréteget, amelyre számít. És az eddig elmondottak is arra utalnak, hogy KERESZTÚRY lapját valóban a *Ratio Educationis* kapcsán kilátásba helyezett, majd a rendeletbe bele is foglalt újságot olvasó kollégiumok részére szánta elsősorban.²² MÁRIA TERÉZIA oktatásügyi reformjában a latin nyelv nem vesztett vezetőszerepéből. A *Ratio Educationis* szerzője tisztában volt azzal, hogy a latin nyelv Magyarországon nemcsak az egyház és az államvallás, hanem a magyar törvényhozás, bírászkodás és közigazgatás nyelve is. Már KOLLÁR Ádámnál, a *Ratio* kidolgozójánál megtaláljuk azt a gondolatot, amelyet még az 1790-ben induló budai latin újság, az *Ephemerides Budenses* is hangoztat, hogy ti. a latin nyelv tanulása az anyanyelv kiművelésének is egyik legfontosabb eszköze.²³

KERESZTÚRY ezt ugyan nem említi, de szól arról, hogy hírlapja által az ifjúság könnyebben megtanulja a jelen eseményeit latinul elbeszélni, mint a klasszikus szerzők művein keresztül. Tehát a gyakorlati, a hivatali és politikai életre — melynek nyelve a latin volt — szándékozott a nemesi ifjúságot előkészíteni. A latin nyelv nemzetközi és a Birodalom országaiban csaknem élő-nyelv jellegén kívül azért is szerkesztett latin nyelvű újságot, mert ezáltal bekapcsolódhatott az iskolai újságot olvasásba. Arra nézve, hogy ez valóban megtörtént, határozott adataink vannak.²⁴ Ez utóbbival kapcsolatos a hírlap latin nyelvűségének harmadik oka. Ez pedig abban rejlik, hogy — mint már idéztük — mind PILLER a *Ratio* tervezetében, mind pedig KERESZTÚRY korlátozta az újságot olvasók körét elsősorban a nemesi származás alapján. A latin nyelv e korlátozást önmagától is elvégzi: latinul csak a műveltek tudnak, nem kellett tehát félni, hogy az újság esetleg a parasztok kezébe jut, és általuk azok politikai és egyéb ismeretekre tesznek szert. Mint ahogy ilyen

²² DEZSÉNYI: I. m. 158. l.

²³ *Ephemerides Budenses*. 1793. márc. 5. Id. DEZSÉNYI: *Legrégibb hírlapjaink élettrajzához*. Magy. Könyvszle. 1940. 355. l.

²⁴ FINÁCZY: I. m. 359—360. l.

félelem valóban jelentkezett a kormányzat részéről a század végére kifejlődő nemzeti nyelvű hírlapjainkkal kapcsolatban.

Az *Ephemerides Vindobonenses*re — mint láttuk — szerkesztőjének sikerült kétszázat meghaladó előfizetőt toborozni, hiszen ez volt a feltétele a július eleji megjelenésnek. Az előfizetők és az olvasók későbbi számáról nincsenek adataink, csak azt tudjuk, amit a budai latin újság írt róla 1790-ben. Eszerint KERESZTÚRY lapja az egész országban „audissime legebantur”. Az újság fennállásának tizedik évében, abban a számban, amelyben a szerkesztő bejelenti lapja megszüntetését, szintén azt olvassuk, hogy annak idején sok honfitársa kérésének tett eleget, amikor néhány tudós férfiú társaságában újságot alapított. Azután is sok tetszéssel találkozott itthon és külföldön egyaránt, és ez mindig öröme szolgált. Az, hogy mégis miért szüntette meg lapját, csak részben derül ki e búcsúsorokból. Eszerint: az elismerés mellett kritikát is kapott, mert nem lehetett mindenkinek az igényét egyszerre kielégíteni. Ami egyeseknek nem tetszett, másokat éppen az érdekelte a legjobban. Hivatkozik anyagi nehézségekre is, amelyek az újság kiadásának és szállításának magas költségei miatt állottak elő. Ennek következtében se a lap íróinak, se a terjesztőknek nem tudott fizetni. Mivel látja, hogy az *Ephemerides* már nem felel meg sem az olvasók várakozásának, sem pedig az írók kívánságának, elhatározta, hogy az 1785. év végén visszavonul az újságírástól. Ha azonban új vállalkozásba kezdhet, amely nagyobb sikert ígér, vagy az olvasók közül valaki segítségére lesz, szívesen újból ráadja magát. Gondja lesz akkor arra, hogy az ország nagyobb helységeiben könyvkereskedések létesüljenek, és az újságírára alkalmas férfiak akadjanak. Végül megköszöni mindazoknak a támogatását, akik segítették vállalkozását. Maga is utal azonban arra, hogy az említett nehézségeken kívül más oka is volt újságjának megszüntetésére. A különböző okokról szólva ugyanis azt írja, hogy azok mindegyikét „medium adferre non expedit”.²⁵ E ki nem mondott okát az újság megszüntetésének valószínűen II. JÓZSEF németesítő nyelvrendeletében kereshetjük. E rendelet következtében a német nyelv nyomult előre az oktatásban és ez kihatott természetesen az *Ephemerides Vindobonenses*re is, amely egyik főfeladatának a latin nyelv tökéletesítését tekintette a tanuló ifjúság körében. Hogy ez valóban így lehetett, bizonyítja a budai *Ephemerides* már többször idézett cikke. Ebben ugyanis az van, hogy KERESZTÚRY bécsi ágens lapját addig tartotta fenn, amíg az elhunyt II. JÓZSEF bevezette a német hivatalos nyelvet.

Amikor KERESZTÚRY lapja 1785-ben megszűnt, már öt éve volt magyar nyelvű hírlap is, egy év múlva pedig már Bécsben is létesült magyar újság: a *Magyar Kurír*. Lehetséges, hogy KERESZTÚRY is érzett olyasfélélt, amit az *Ephemerides Budenses* szerkesztője szavakban is kifejezett lapjában, amikor azt írta, meglepéssel veszi tudomásul a magyar nyelv olyan arányú kifejlődését, amellyel a latin már nem versenyezhet. De az is lehetséges, hogy ő idáig nem jutott el, hiszen későbbi műveit is mind latinul írta.

Határozottan tudunk tehát annyit, hogy az *Ephemerides Vindobonenses* szerkesztője valóban KERESZTÚRY József bécsi ágens volt. Arra nézve, hogy lapját miért hozta létre, sikerült megerősíteni azt a feltevést, amely szerint e lappal kezdődött a *Ratio*-kívánta újságkollégium megvalósítása. Erre mutatnak — mint láttuk — KERESZTÚRYnak a felvilágosult abszolutizmushoz közel-

² E. V. 1785. 619. 1.

álló nézetei nevelésügyi kérdésekről, az újság előfizetési felhívása és PILLER *Tervezete* között levő egyezések, a hírlap bőséges híradásai a *Ratio Educationis*-ről és a vele kapcsolatos oktatásügyi kérdésekről, és nem utolsósorban az, hogy maga a szerkesztő is a tanulóifjúság számára ajánlotta lapját. A lap megszűnésének okát az említett anyagi és egyéb nehézségeken kívül II. JÓZSEF németesítő nyelvrendeletével kapcsolatos iskolaügyi változásokban kereshetjük. E rendelet visszahatásaképpen felélénkült az a mozgalom, amely nemzeti nyelvünk kiműveléséért szállt síkra. Ennek eredménye volt az, hogy három évvel az *Ephemerides Vindobonenses* megszűnése után már hét magyar nyelvű lapunk volt, amelyek már aktívan részt vettek nemzeti nyelvünk és irodalmunk újjászületéséért folytatott küzdelemben.

KERESZTURY hírlapja idáig nem jutott el. Mégsem mehettünk mi sem el mellette szó nélkül, nemcsak azért, amiért a budai latin újság: szerkesztőjének és olvasói nagy részének magyar volta miatt, hanem azért sem, mert az *Ephemerides Vindobonenses* a magyar sajtó történetének egyik jelentős láncszeme. Folytatója és továbbfejlesztője annak a COMENIUSTÓL és a pietistáktól származó szellemi hagyománynak, — amelyet hazánkban BÉL Mátyás valósított meg először, — amely az újságolvasást az ifjúság nevelésének szolgálatába állította a latin nyelv, a földrajz és a jelenkor történelmének tanulásánál. KERESZTURY — mint láttuk, elítélően vélekedett ugyan a felvilágosodás nagy gondolkodóiról — lapján mégis látszik a felvilágosodás hatása is. Erre mutatnak azok a megjegyzések, amelyekkel időnkint a szerkesztő a híreket kísérte. Ezekben a szegények iránt érzett emberséget, vallási kérdésekben való türelmességet és a gazdasági reformok irányában táplált fogékonyságot ismertünk meg. Tévedései és hiányai ellenére — amelyek az aulikus felvilágosultak tévedései és hiányai — jelentősnek mondhatjuk az újság egy évtizedes fennállását, mert hozzájárult ahhoz, hogy a nemesség egy részének látóköre bővült és fogékonyra vált a reformok irányában. Hozzászoktatta a nemességet — többnyire már az iskolában — az újságolvasáshoz, és ezzel egyengette az utat a század végére kifejlődő és nemzetivé váló hírlapirodalmunk számára, amely már nemcsak felvilágosult eszmék terjesztője, hanem nemzeti nyelvünknek is lelkes fejlesztője volt.

KÓKAY GYÖRGY

GYÖRGY KÓKAY: EPHEMERIDES VINDOBONENSES (1776—1785).

Unsere Pressgeschichte und Bibliographie hat sich bisher wenig mit der Tatsache beschäftigt, dass in Wien am Ende des 18. Jahrhunderts auch eine in lateinischer Sprache verfasste Zeitung erschien — *Ephemerides Vindobonenses* — die aus ungarischem Standpunkt volles Interesse verdient. Sogar die Person des Redakteurs der Zeitung wurde nur vermutet. Die biographischen Lexiken sagen uns von dem als Redakteur betrachteten József KERESZTURY nur so viel, dass er eine lateinische Zeitung herausgab. Der Titel der Zeitung wird nicht erwähnt. Erst aus der letzten Nummer der *Ephemerides*, die in der Budapester Universitätsbibliothek aufgefunden wurde, konnte es festgestellt werden, dass der Redakteur tatsächlich József KERESZTURY von Sziner-szegh war, der sich als Agent bei Hofe betätigte.

Die *Ephemerides* erschienen in Wien seit dem 5. Juli 1776. Mit der Gründung der Zeitung schien KERESZTURY den Zwecken der Schulverordnung MARIA THERESIAS

(*Ratio Educationis*) dienen zu wollen. Für diese Annahme sprechen: die politische und pädagogische Auffassung KERESZTÚRY's, die Bezugseinladung der Zeitung, die vielen Nachrichten die in der Zeitung über die *Ratio* erschienen wie auch die Tatsache, dass KERESZTÚRY sein Blatt der Schuljugend empfahl. KERESZTÚRY wollte mit seiner Zeitung offenbar der von COMENIUS und von den Pietisten stammenden, bei uns zuerst von Mathias BÉL angewandten Übung zu Diensten sein, die das Zeitungslesen in der Schule beim Unterricht der lateinischen Sprache, der Geographie und der Geschichte verwendete. In KERESZTÚRY's Zeitung — ebenso wie in seinen übrigen Werken — spüren wir den Einfluss der Wiener Aufklärung. KERESZTÚRY gehörte zu den Hofleuten, die sich für den aufgeklärten Absolutismus MARIA THERESIA's und JOSEPHS II. begeisterten.

Die *Ephemerides* erschienen bis Ende 1785. Ihre weitere Erscheinung wurde neben den finanziellen Schwierigkeiten, wahrscheinlich auch wegen der schulpolitischen Folgen der germanisierenden Sprachverordnung JOSEPH's II. eingestellt.